

שמעתתא אליבא דהלכתא

שיטות הראשונים והאחרונים טור בית יוסף והנמשאי כלים ודברי הפוסקים כפי המציאות שבזמנינו
עד הלכה למעשה, היוצאים מסוגיות הגמרא הנלמדת במסגרת חבורת יסודי התורה

מסכת בבא קמא • גליון מ"א • ראש השנה תשפ"ז לפ"ק

דף פז ע"א

(א) מתני', העבד והאשה פגיעתן רעה החובל בהם חייב והם שחבלו באחרים פטורין, אבל משלמין לאחר זמן נתגרשה האשה נשתחרר העבד חייבין לשלם.

רש"י מבאר שהעבד והאשה שחבלו באחרים בעצם חייבים הם לשלם, אלא שאין להם מה לשלם, ומשום כן נתגרשה האשה ונשתחרר העבד וקנו נכסים, חייבין לשלם, שהרי מתחילה הן חייבין, אלא שאין להם מה לשלם, שנכסי מלוג של אשה משועבדים לבעל לפירות ולירושה.

בגמ' מסיק דאם יש לה נכסי מלוג, תזבין לנכסי מלוג בטובת הנאה ותתן ליה, ומה שהוא נמכר רק בטובת הנאה, לפי שאם תמות היא קודם בעל יורשה מחמת תקנת אושא, ולא יזכה הלוקח בקרקע אלא א"כ ימות הבעל קודם.

אבל כתובתה אין צריכה למחול בטובת הנאה, משום דשמואל, דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מחול, וכל לגבי בעל ודאי מחלה ליה, ואפסדיניה להווא זבינא בידים לא אפסדינהו, ואמרו בגמרא, וכי תימא זבינא ניהליה להווא דחבלה ביה בטובת הנאה, דאי מחלה לגבי בעל לא קא מפסיד, דהשתא נמי לא מידי קא יהבה ליה, סוף סוף כל לגבי בעל ודאי מחלה, ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן.

הקשו התוס' (ד"ה כל), מהו החשש שמא תמחול הכתובה לבעלה, היאך תמחול, הא מוקמינן לה כרבי מאיר דאמר אסור לשהות עם אשתו בלא כתובה, ותרצו דלאחר שתמחול יחזור ויכתוב לה כתובה, עוד הקשו התוס', דכיון דאתיא כרבי מאיר דדאין דינא דגרמי, א"כ לא תהא רשאה למחול מפני שתצטרך לשלם ללקוחות, כדאמר בהמוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול, ואמרינן התם (כתובות דף פו.) דלמאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי שטרא מעליא, ומיהו מצי למימר דאפ"ה לא תחוש ותמחול, כיון דהשתא לית לה מידי לשלומי, אף על גב דלכשתתאלמן תצטרך לשלם יותר מ"מ חשיב ליה אטרוחי בי דינא בכדי, כיון דסוף סוף השתא מיהא לא משלמין מידי.

והקשו התוס' עוד, ותזבין כתובתה במעמד שלשתן, דאז אין יכולה למחול, ותרצו דמעמד שלשתן אין מועיל בכתובה בעודה תחת בעלה כיון דעדיין לא ניתנה לגבות, ועוד סברא כתבו דשמה הבעל לא ירצה להקנות במעמד שלשתן.

וכן פסק **הרא"ש**, העבד והאשה החובל בהן חייב, הם שחבלו באחרים פטורים, נתגרשה האשה ונשתחרר העבד חייבין, דלא דמי פטורייהו לפטורא דחש"ו, דהנך לאו בני עונשין נינהו, אבל פטורייהו דעבד ואשה משום דאין להן נכסים, הלכך שמין כל חמשה דברים וכותבין ונותנין ביד נחבל, וכשיבא לידם נכסים ישלמו, ומיירי באשה שאין לה נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל, דאילו היו לה היו כופין אותה למוכרן בטובת הנאה אם נתאלמנה או נתגרשה ואם מתה ירשנה בעלה, ואותה טובת הנאה יתנו לנחבל.

אבל מנה ומאתים שלה לא אמרו חכמים שתמכור בטובת הנאה ותתן לנחבל, משום דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו לו מחול, וכל לגבי בעלה ודאי מחלה, ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן, ואף על גב דקי"ל כרבי מאיר דאמר אסור לאדם שישא עם אשתו בלא כתובה, מ"מ יחזור הבעל ויכתוב לה כתובה אחרת, ואף על גב דדיינינן דינא דגרמי ואם תמחול לבעל תצטרך לשלם ללוקח, אינה חוששת על זה, כיון שאין לה עתה ממה לשלם.

והקשה עוד כקו' התוס' דתמכור כתובתה במעמד הבעל ואז לא תוכל למחול, וכתב דבמעמד שלשתן אינו מועיל בכתובה באשה היושבת תחת בעלה כיון שעדיין לא ניתנה לגבות, א"נ הבעל לא ירצה להיות במעמד להפסיד לאשתו.

הטור (סי' תכד) פסק כדברי הרא"ש, וכתב **הדרישה**, דהאי צאן ברזל דצריכה למכור בטובת הנאה מיירי בשכתב לה השדה או המטלטלין שהכניסה לה כל אחד בעינה ויחדה לה, אבל כשהכניסה לו והעריכה לו במעות ונתן לה שטר חוב עליו אין יכול לכופה למכרה, דומיא דכתובה, משום דכולן לגבי בעלה ודאי מחלה ליה.

פסק המחבר (סי' תכד סעי' ט):

העבד והאשה, החובל בהם חייב, והם שחבלו אחרים, פטורים, אבל משלמים לאחר זמן, אם נתגרשה האשה או נתאלמנה או נשתחרר העבד, וכתב **הרמ"א**: יש לה נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל, מוכרת אותו לאחרים בטובת הנאה, ומשלמת לנחבל.

כתב **הסמ"ע**, דלפי דמשלמין לאחר זמן, לפיכך שמין בית דין החמשה דברים בשעה שחבלו באחרים וכותבין ונותנין אותו ביד הנחבל, ולכשיהיו להן נכסים משלמין.

עוד כתב הסמ"ע בדברי הרמ"א דמוכרת נכסי צאן ברזל היינו דוקא אם הוא בעין, ועוד כתב דאין צריכה למכור תוספת כתובתה.

כתב הסמ"ע בשם **בעל תרומות**, דאם אין מי שירצה ליקח הנכסי מלוג או נכסי צאן ברזל בטובת הנאה, יקחם הנחבל עצמו בטובת הנאה, ואם יש מותר בטובת הנאה מדמי החבלה אין צריך ליתן הנחבל להאשה המותר, עד שעה דקניא לנפשה, ולכאורה כוונתו דאז כשימות הבעל יהיה שותפות הניזק והאשה, הניזק יקבל כפי חלקו הנערך עכשיו ששוה דמי טובת הנאה והשאר לאשה.

כתב **בהגהות אשר"י**, פסק **ראבי"ה**, המלוה או המפקיד פקדון לאשה בזמן הזה שהם נושאות ונותנות בתוך הבית, אם השליכתו לאש או פשעה בו, הבעל פטור, אבל טענה אכלתיו או הוצאתיו בצרכי הבית, רואה אני שהבעל משלם, ואפילו לוותה ושוב נישאת אמר' פרק יש נוחלין דמשלם.

כתב **הסמ"ע** בס' שמט, על מה שכתב בשו"ע שאשת איש שגנבה אם אין הקרן בעין או חלופיו אין לה ממה לשלם עד שתתאלמן או תתגרש, דאם יש לה נכסי מלוג חייבת למכור מיד בטובת הנאה ולשלם הקרן.

עוד כתב בסי' שמ"ו (סק"ל) לגבי אשה ששאלה דחייבת לשלם אלא שאין לה, דאם יש לה נכסי מלוג או נכסי צאן דחייבת למכור בטובת הנאה, אלא דמיירי באין לה, והביא ראיה ממה שאמרו בסוגין דפריך אדין חבלה תזבין נכסי מלוג ותתן ליה, ומשני בדלית לה, ומדפשוט להמקשן כל כך דביש לה נכסי מלוג דמחויבת לזבין ולשלם, משמע דס"ל בשאר חיובי מחויבת למכור נכסי מלוג ולשלם, דאל"ה לא ה"ל למקשן להקשות כ"כ בפשיטות.

פסק הרמ"א (ס' שפח סעי' ב):

ואשה שמסרה לאנשים, משמתין לה. ואם יש לה ממון שאין לבעל רשות בו, משלמת. ואם יש לה נכסי מלוג, הבעל אוכל פירות כל ימי חייה, ואם מתה חייב לשלם לנמסר, וכן לשאר ניזק, ואין הבעל לענין זה רק כיוורש שחייב לשלם.

מבואר בדברי הרמ"א דמה דאמרינן דביש לה נכסי מלוג דהבעל ממשיך לאכל פירות, ואם מתה חייב הבעל לשלם לנמסר ולניזק, ואין הבעל לענין זה רק כיוורש שחייב לשלם.

והקשה **הסמ"ע**, מאי שנא מחבלה באחרים דכתבו הטור והרמ"א לקמן, וכתבו גם כן המחבר בחבלה בבעלה, דצריכה למוכרן בטובת הנאה ולשלם ממנו דמי החבלה, וכתב דאפשר דבמסירה דלא הזיקה בידים הקילו, דשם קנס עליו, אבל במידי דאינו קנס, כגון הלואה ושאלה ונישאת, וגניבה וחבלה, מוכח לקמן דאם יש לה נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל, דמחויבת היא למכרה בטובת הנאה ולשלם.

וכתב **בפתחי חושן** דלדבריו צ"ל דמה שכתב הרמ"א וכן לשאר ניזק, היינו ג"כ בניזק דקנסא, כגון גרמי או היזק שאינו ניכר, ונשאר בצ"ע.

הש"ך חולק על מהלך הסמ"ע וכתב דהכוונה בדברי הרמ"א הוא דודאי גם במסרה אם הניזק רוצה שתמכור נכסי מלוג שלה בטובת הנאה מחויבת לעשות כן, כמו בהלואה ובהשאלה ובכל דבר הדין כן, ואדרבה הכא אשמועינן גדולה מזה, דהנכסים מיד בחזקת הנמסר, רק שהבעל אוכל פירות כל ימי חייה וחייב לשלם אחר מיתתה, וכתב דאדרבה איפכא קשיא, דלגבי מסרה משמע דחייב לשלם לאחר מיתתה, ולגבי חבלה באחרים לא מחייבים לה אלא למכור נכסי מלוג בטובת הנאה, דאם תמות ירשנה הבעל, הרי דאין הבעל חייב לשלם לאחר מיתתה.

וכתב לבאר, דהנה התוס' בפרק יש נוחלין הקשו דהא אפי' לאחר תקנת אושא אמרינן דבמקום פסידא לאחרני הוי בעל יורש, וא"כ תיזבין נכסי מלוג שלה ותיתב ליה, ותרצו בשם רשב"א דכיון שתקנו דלוקח הוא לא פלוג אפי' איכא פסידא, כיון דלא שכיח שיהא פסידא לאחרני, וכן תירץ הרמב"ן שם בחדושו וז"ל, א"נ משום חבלות דמלתא דלא שכיחא הוא לא פלוג רבנן בתקנתא דבעל, עכ"ל, וכתב הש"ך די"ל דבמסירה דשכיח, דהא דיני דחבלות לא דיינינן בזמן הזה משום דלא שכיח ודיני מסורות דיינינן, לכן הוי הבעל כיוורש, מיהו ודאי אם היא רוצה למכור נכסי מלוג שלה בטובת הנאה לשלם להנמסר דסגי בהכי, אלא דאדרבא אפילו אין כאן מי שרוצה לקנות או שלא יעלה כ"כ מחויב הבעל לשלם כשמתה, ואם אינו רוצה לשלם אז גוף הקרקע וגם הפירות לנמסר וכדכתב במרדכי, וכתב דלפי זה מה שכתב הרמ"א וכן לשאר ניזק היינו דומיא דמסורת דשכיח.

אבל כתב עוד הש"ך, מיהו לתרוצא קמא שכתב הרמב"ן, דאיכא למימר דלפסידא ידידה חשו רבנן ותקנו הכי, לפסידא דלכל מאן דאתי בתר בעל לא

חששו, משמע דאפילו בפסידא דשכיח הוי כלוקח, וא"כ במסור אין הבעל חייב לשלם, כי יש לו דין לוקח, רק תמכור נכסי מלוג שלה בטובת הנאה ותשלם.

ומסיים הש"ך, שוב ראיתי במהרש"ל דפסק כהרשב"א והעלה דבין חבלה ובין מסירה בעל לוקח הוי ולא יורש, ואינו חייב לשלם לאחר מותה, רק שכייפינן למכור כתובתה בטובת הנאה אם יש מי שיקנה.

מדברי **הגר"א** משמע דפסק כהש"ך, וכן כתב **בערוך השולחן**, דאשה שעשתה הזיקות מגרמי, אם יש לה נכסים שאין להבעל רשות אף לאכול הפירות גובין מהם, ואם לאו ממתין עד שימות הבעל ותקח כתובתה, ואף אם תמות מקודם ואין לה כתובה מ"מ אם נשאר ממנה נכסי מלוג אף שהבעל יורשה מ"מ משלם להניזק מה שהפסידה, ואף על גב דהבעל נחשב כלוקח ולמה ישלם, מ"מ לענין נזקין חשבינן להבעל כיוורש, והטעם דכיון שהניזק אינו חייב בזה עשאוהו רבנן כיוורש שישלם, משא"כ לגבי לקוחות דאפסידו אנפשייהו שקנה ממנה נכסים דינו כלוקח, ולכן בכל נזק גרמי אם רצון הניזק לקבל כל נזקו יאכל הבעל פירות נכסי מלוג שלה, וכשתמות יגבה מהם, וכשימות הבעל יגבה מנכסיה, וכ"ש אם רצון הניזק להכריחה שתמכור כתובתה עתה בטובת הנאה ולשלם לו כפי מה שיתנו בעד זה שיש ביכלתו לעשות.

כתב **המרדכי** דהא דאמרו דנשים ועבדים שחבלו באחרים פגיעתן רעה, דעכ"פ משמתין ומלקין אותן, דאל"כ כל אשה ועבד יחבלו ויסמכו על זה, וכתב **הסמ"ע** דאפשר דלא כתב כן כי אם כשליט לה נכסי מלוג, אבל אם משלמת לא משמתין.

עוד כתב הסמ"ע (ס' תכד) דאפשר דדוקא במסירה וחבלה או בשאר בזיון דמבזין ס"ל הכי דמשמתין לאשה, ולא בחוב שיעליה, דאין עליה אלא חוב ממון.

היוצא לנו להלכה:

- אשה שחבלה באחרים אינה משלמת דאין לה מה לשלם דכל נכסיה משועבדים לבעל, אבל בי"ד שמין כל חמשה דברים וכותבין ונותנין ביד הנחבל, וכשיבא לידה נכסים תשלם.
- אם יש לה נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל בעין חייבת למכרה בטובת הנאה, אבל כתובתה אין צריכה למכור, והוא הדין נכסי צאן ברזל שאינם בעין אלא ששיערו בדמים אינה מוכרת אותם בטובת הנאה.
- בזמננו כותבים בכתובה שכל נכסים שהכניסה האשה לבעלה משערינן במאה כסף צרוף, וגם מוסיף מאה זקוקין כסף לתוספת כתובה, וחלקים אלו אינה מוכרת בטובת הנאה, לפי שהיא יכולה למחלו לבעלה.
- אם אין מי שיקנה את הנכסי מלוג כותבין לניזק את הקרקע, ואינו אוכל פירות עד שימות הבעל ואז יקבל הכל הגוף והפירות, ואם מתה קודם אין לו כלום. ואם הטובת הנאה שוה יותר מדמי ההיזק אזי אינו צריך להשיב המותר רק נעשה שותף אם האשה והבעל אוכל פירות, ואם ימות קודם יקבל הניזק כפי חלקו המגיעה לו ששווה נזק כנגד השוויות של טובת הנאה.
- הבעל פטור מתשלומי ההזיקות שהזיקה אשתו, בין קודם מיתתה בין לאחר מיתתה, ואע"פ שיורש הנכסי מלוג של אשתו ואינו משלם כתובתה ולא הנכסי צאן ברזל שהכניסה אשתו בכתובתה, אעפ"כ אין לו שום חיוב לשלם הזיקות שהזיקה אשתו בחייה.
- יש לדון באופן שהיה לה נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל ולא ידע הניזק שהוא יכול לדרוש שתמכור הנכסים בטובת הנאה ועכשיו מתה האשה, אם הבעל צריך לשלם, ואפשר שאין צריך לשלם, לפי שהוא כלוקח ראשון.

דף פט ע"ב

(ב) בגמרא, אלא הא דתניא וכן היא שחבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה אמאי תזבניה ניהליה לכתובתה לבעלה בטובת הנאה בהא חבלה דאי מחלה לגבי בעל ליבא פסידא וכו'.

ומסיק, דאם החבלה שוה כמו כתובתה או יותר מכתובתה מוכרות כתובתה בטובת הנאה לבעלה, ואם הכתובה הוא יותר מהחבלה אין צריכה למכור כתובתה לבעלה, ואם כתובתה יותר מהכתובה דאורייתא, מוכרים את העודף.

פסק המחבר (סי' תכד סעי' י):

האשה שחבלה בבעלה, אם היה תוספת בכתובתה או נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל, מחייבים אותה למכרם לבעלה בטובת הנאה, וגובה ממנה אם רצה הבעל. ואם רצה לגרשה ולגבות ממנה הכל, גובה, ואם לא היה לה, אינה יכולה למכור לו עיקר כתובה, שאסור לאדם לשהות את אשתו שעה אחת בלא כתובה, אלא אם רצה הבעל כותב עליה שטר בדמי החבלה, או מגרשה ונוטל מכתובתה הראוי לו. וכתב **הרמ"א**: וכן אם החבלה כפי כתובתה, מוכרת כתובתה לבעלה ומשלמת לבעלה, ולא חיישין שמא תהא קלה בעיניו להוציאה, שהרי אם ירצה יוכל לגרשה ולגבות בחבלתו.

כתב **הסמ"ע**, דמה שהזכיר המחבר ג' דברים, תוספת בכתובתה או נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל, אין דיניהם שוה, דנכסי צאן ברזל ונכסי מלוג צריכה למכור לבעלה או לאחר, והמעוות שתקבל צריכה ליתן לבעלה בדמי חבלתו, ואם הבעל קנאה בטובת הנאה אזי הבעל מנכה לה אותן דמים דדמי חבלתו, אבל בתוספת כתובתה שאינה יכולה למכור לאחר מחמת הטעם שתמחלה לבעלה כו', אזי אין לה קונה כי אם הבעל עצמו.

וכתב **בערוך השולחן**, נ"ל דבזמן הזה שאסור לגרש בעל כרחך דלא שייך כלל זה הטעם דקלה בעיניו להוציאה אפשר דיכולה האשה למכור כתובתה לבעלה ואין החשש דתהא קלה בעיניו להוציאה, אבל כתב דהפוסקים לא חילקו בזה וגם כתב דאין המנהג כן.

היוצא לנו להלכה:

- אשה שחבלה בבעלה ויש לה נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל, מחייבים אותה למכרם לאחרים או לבעלה בטובת הנאה, ואם יש לה תוספת בכתובתה, מחייבים אותה למכרם לבעלה בטובת הנאה.
- ואם יש לה רק כתובה דאורייתא, אם החבלה הוא יותר מהכתובה, או שהם שוין צריכה למכור הכתובה לבעלה בטובת הנאה, ואם הכתובתה יותר מהחבלה אז אינה מוכרת.
- ואם הכתובה יותר מהחבלה יעשו בית דין כתב שתשלם לו כשיהיו לה נכסים.

(ג) בגמרא, כשם שהמוכרת כתובתה לאחרים לא הפסידה כתובת בנין דכרין מאי טעמא זוזי הוא דאנסוה כך מוכרת כתובתה לבעלה לא הפסידה כתובת בנין דכרין מאי טעמא זוזי הוא דאנסוה.

ביאור ענין כתובת בנין דכרין פירש **רש"י**, דהכוונה מה שכותבה כתובה בנין דכרין דהיוו ליכי מנאי אינון יהוין ירתון כסף כתובתיך יתר על חולקיהון דעם אחוהון, דבר זה כותבים באופן שהיו לו שתי נשים, וכתובת האחת גדולה משל חבריתה, ומתו שתיהן בחייו וירשן, או אחת בחייו וירשה, אעפ"כ לא בטלה כתובתה אצל בניה אם יש לה בן זכר הימנו, וכשבאין לחלוק בניו בנכסיו אחר מותו נוטלין אלו כתובת אמן ואלו כתובת אמן והשאר חולקין בשוה, ואין יכולין

בני הקיימת לומר אנו ניטול כתובת אמנו שהיא כבעלת חוב ואתם אל תטלו שאין לאמכם כתובה שהרי בעלה ירשה, וקיי"ל דהמוכרת כתובתה לאחר בטובת הנאה ומתה בחיי בעלה וירשה מפסיד הלוקח, אעפ"כ לא הפסידו בניה כתובת בנין דכרין, ולא יאמרו בני חבריתה אמכם פשעה בה שאילו היתה קיימת לא היתה גובה שהרי לקוחות היו גובין אותה, משום דאמרי להו זוזי אנסוה, שהיתה צריכה למעות ולא לאפסדינהו נתכוונה.

ועל זה אמרו דהוא הדין באופן דמכרה כתובתה לבעלה, דהבנים לוקחים כתובת בנין דכרין ולא הפסידו מחמת המכירה, משום דאמרי להו זוזי אנסוה, שהיתה צריכה למעות ולא לאפסדינהו נתכוונה.

פסק המחבר (אבן העזר סי' קה סעי' ד):

המוכרת כתובתה, בין לבעלה בין לאחרים, לא הפסידה שום דבר מתנאי כתובה.

כתב **החלקת מחוקק**, דאפי' כתובת בנין דכרין לא הפסידה, אף על גב דהיא סברה לומר שיפסדו בניה כתובת בנין דכרין דהא הבעל לא ירש אותה רק הלוקחות.

(ד) בגמרא, דתני חדא עבדי מלוג יוצאין בשן ועין לאשה אבל לא לאיש ותניא אידך לא לאיש ולא לאשה.

כתב הרמב"ם (הלכות עבדים פ"ה הט"ז):

עבדי צאן ברזל יוצאין בראשי איברים אם חסרן הבעל אבל לא האשה, ועבדי מלוג אינן יוצאין בראשי איברים לא אם הפיל הבעל שהרי אין לו בהם אלא פירות, ולא אם הפילה אותן האשה, מפני שאינן מיוחדין לה.

בטעם הדבר מה שפסק הרמב"ם דעבדי מלוג אינן יוצאין בשן ועין לא לאיש ולא לאשה מבאר **הכסף משנה** משום דלאוקימתא קמייתא בגמרא דמ"ד לא לאיש ולא לאשה בתר תקנת אושא קאמר, ליכא מאן דפליג עליה, ואי לאוקימתא בתרייתא דנחלקו אם קנים פירות כקנין הגוף, וכיון דאתי כרבי אליעזר והלכתא כוותיה, הכי נקטינן.

פסק המחבר (יורה דיעה סי' רסז סעי' לח):

עבדי צאן ברזל יוצאים בראשי אברים לאיש, אבל לא לאשה. ושל נכסי מלוג, אין יוצאין לא לאיש ולא לאשה.

דף צ ע"א

(ה) בגמרא, דתניא המוכר עבדו לאחר ופסק עמו על מנת שישמשנו שלשים יום, רבי מאיר אומר ראשון ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא תחתיו, קסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי, רבי יהודה אומר שני ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא כספו, קסבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, רבי יוסי אומר שניהם ישנן בדין יום או יומים, זה מפני שהוא תחתיו וזה מפני שהוא כספו, מספקא ליה קנין פירות אי כקנין הגוף דמי אי לאו כקנין הגוף דמי, וספק נפשות להקל, רבי אליעזר אומר שניהם אינן בדין יום או יומים, זה לפי שאינו תחתיו וזה לפי שאינו כספו, אמר רבא מאי טעמא דרבי אליעזר אמר קרא כי כספו הוא כספו המיוחד לו.

כתב הרמב"ם (הלכות רוצח פ"ב הט"ו):

המוכר את עבדו ופסק עמו שישמשנו שלשים יום והכהו אחד מהן בתוך השלשים יום והמיתו, הרי זה נהרג עליו ואינו בדין יום או יומים, הראשון לפי שאינו כספו המיוחד לו, והשני לפי שעדיין אינו תחתיו.

בטעם הדבר מה שפסק הרמב"ם כדעת רבי אליעזר מבאר **הכסף משנה** משום דמפרשי אמוראי טעמיה, ובמכילתא הא דר"א בשם רבי יצחק איתא בלי שום פלוגתא.

(ו) **בגמרא, כמאן אזלא הא דאמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום, כמאן כרבי אליעזר.**

פירש רש"י שמה שאמרו לא עשו ולא כלום היינו אפילו מכרו שניהם כאחד, שאינו לא לזה ולא לזה, ואם מת אחד מהם זה הנשאר מוציא מידי הלקוחות, ולא דמו לשותפין דעלמא, דהתם יש לזה חלק בכולו ליטול חצי וכן לזה, אבל הכא כולן קנויין לה לגוף וכולן קנויין לו לפירות, וליכא מיוחד לא לזה ולא לזה.

וכתב **הרא"ש**, דסוגיא דהכא כלישנא בתרא דפרק חזקת הבתים, אבל בלישנא קמא מפרש התם כי איתמר דאמימר היכא דזבין איהו ומת דאתא איהי ומפקה, זבין איהי ומתה דאתי איהו ומפיק בתקנת אושא וכו', אבל זבני תרווייהו לעלמא, אי נמי זבנה איהי לדיליה זביניהו זבני, וכההיא לישנא קי"ל כמתניתין פרק מי שמת הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו דכל אחד יכול למכור מה שיש לו.

כתב הרמב"ם (הלכות אישות פכ"ב ה"ז):

מכרו שניהם בנכסי מלוג בין שלקח מן האיש תחילה וחזר ולקח מן האשה בין שלקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מכרן קיים.

וכן פסק המחבר (אבן העזר סי' צ סעי' ט"ז):

מכרו שניהם בנכסי מלוג, בין שלקח מהאיש תחילה וחזר ולקח מהאשה, בין שלקח מהאשה וחזר ולקח מן האיש, מכרם קיים.

עיקר סוגיא זו במסכת כתובות, ושם יבואר בע"ה.

(ז) **בגמרא, מאן תנא להא דתנו רבנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין וכן עבד של שני שותפין אין יוצאין בראשי אברים שאינן חוזרין, אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמרי משמיה דרבא ר' אליעזר היא, מי לא אמר ר' אליעזר כספו המיוחד לו הכא נמי עבדו המיוחד לו.**

וכתבו **התוס'** (ד"ה איש), דמה שאמרו עבד של שני שותפין הכוונה כמו שפירש רש"י לגבי איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג, דלא דמי לשותפות דעלמא דהתם יש לזה חלק בכולו ליטול חצי וכן לזה אבל הכא כולן קנויין לה לגוף וכולן קנויין לו לפירות, ובענין זה יש לומר עבד של שני שותפין שלזה הגוף ולזה הפירות וכן חציו עבד וחציו בן חורין נמי כגון שנתן לו כל דמיו ואין מעוכב אלא

גט שחרור להיות מותר בבת חורין, אבל בשני שותפין בעלמא הרי הוא יוצא בראשי איברים.

כתב הרמב"ם (הלכות עבדים פ"ה הט"ו):

מי שחציו עבד וחציו בן חורין ועבד של שני שותפין אינו יוצא בראשי איברים, לפי שאינו מיוחד לרבו שחבל בו.

והקשה **הלחם משנה**, דנראה דהרמב"ם פסק כרבי אליעזר, וכן פסק בפ"ב מהלכות רוצח ושמירת נפש לגבי דין יום או יומים, ובפרק החובל אמר רבא דהא דאמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום אתי כרבי אליעזר, ואיך כתב בהלכות אישות דמכרו שניהם בנכסי מלוג המכר קיים דלא כאמימר, ותידין דבפרק חזקת אמרו דהא דאמימר הוי היכא דזבין איהו ומת וכו' א"נ דזבנה איהי ומתה אבל היכא דזבני תרווייהו לעלמא לא, ואיבעית אימא אמימר כר"א וכו', וסובר הרב"ם דלתיורוצא קמא אין לדמות הא דאמימר להא דרבי אליעזר, דשאני התם דגלי קרא, אבל לענין מכירה היכא דמכרו שניהם מכרן קיים, דאל"כ שותפין לא יוכלו למכור לעולם, וכמו שהקשו התוספות ז"ל שם והוצרכו לתרץ דהא דעבד של שני שותפין איירי לזה גוף ולזה פירות, אבל אם מקצת הגוף של זה ומקצת הגוף של זה יוצא בראשי איברים, והוא דוחק ודאי, והיינו לתיורוצא בתרא, אבל לתיורוצא קמא דאינו מדמה מכר לההיא דרבי אליעזר איירי ברייתא של שני שותפין כפשטה, דהתם שאני דגלי קרא עבדו דמשמע המיוחד לו, משא"כ גבי מכירה, ופסק הרמב"ם כלישנא קמא דפרק חזקת, משום דברייתא אתי כפשטה ודלא כלישנא בתרא, וכל הסוגיא דפרק החובל אתיא כלישנא בתרא דפרק חזקת.

ומשום כן לגבי דין יוצא בראשי איברים פסק כפשוטו דעבד של שני שותפין אינו יוצא בראשי איברים, לפי דיש בזה פסוק.

ונמצא לדעת הרמב"ם המוכר את עבדו ופסק עמו שישמשו שלשים יום והכהו אחד מהן בתוך השלשים יום והמיתו, שניהם נהרגים עליו ואינם בדין יום או יומים, לפי דילפינן מקרא דכספו המיוחד לו.

וכמו כן מי שחציו עבד וחציו בן חורין ועבד של שני שותפין אינו יוצא בראשי איברים, גם בשותפות רגילה, לפי שאינו עבדו המיוחד לו.

אבל איש ואשה שמכרו מכרן קיים לפי שאין זה שייך לשיטת ר' אליעזר דבעינן מיוחד לו.

• הגליון נערך ונסדר ע"י הרב ר' **שלמה לייב וויינבערגער** שליט"א להערות אפשר לפנות אל 845-537-1300

• **לקבל הגליון מדי שבוע באימעייל, נא לשלוח אימעייל אל:** shmaatsa@gmail.com

• בכל יום מתקיים שיעור כללי בין מנחה ומעריב ע"י הרב הנ"ל בחורף בביהמ"ד **אבני צדק**. ובקיץ בביהמ"ד **באגאד** וגם אפשר לשמוע השיעור על '**קול סאטמאר**' 845-537-4000 נומ. 6-2-1-2

• הגליון עובר תחת עין הבקורת של **הרה"ג ר' יוסף שמואל ראטנבערג שליט"א מו"ץ ד'קהלתינו וחבר הבי"ד קרית יואל** ומי שיש לו איזה שאלה בהלכות שנכתבו בהגליון או בדומה לו יכולין לפנות אליו 845-239-1351

• וגם מוסיפין ההלכות **כפי המציאות של זמנינו** שנשאלה בבית הוראה במשך השנים, ע"י **הרה"ג ר' יחזקאל געלבשטיין שליט"א מרבני בית הוראה לעניני ממונות קרית יואל**. וכן אפשר לפנות אליו בכל שאלה בדיני ממונות. בבית הוראה 845-782-6465 עקסט. 6

• ואף מי שאין לו פנאי ללמוד ההלכות בפנים, אפשר לו לשמוע השיעור או לעיין בהגליון, ונמצא שעל ידי הוספה קטנה של לערך חמש מינוט ליום וכולו גם לסיים ד' חלקי ש"ע ביום סיום הש"ס בס"ד.